

Юрій Дмитрович Бартман,

аспірант

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

м. Харків

УДК 343.37 (477)

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 203-1 КК УКРАЇНИ, ТА ЙОГО ОЗНАКИ

Дана стаття присвячена проблемі визначення ознак дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва як предметів злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України. Аналізуються основні і додаткові ознаки вказаних предметів. Серед додаткових автором виділяються спеціальні ознаки – притаманні лише окремим предметам цього злочину.

Ключові слова: предмет злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, ознаки предмету злочину, диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва.

Одним із елементів системи кримінально-правової характеристики злочину є його склад [1, с. 181], який як правова модель [2, с. 48-49] поєднує у собі ряд ознак, у тому числі й предмет злочину. Незважаючи на те, що питання предмета злочину вивчали такі вчені, як Я. М. Брайнін, О. А. Герцензон, М. І. Загородніков, М. Й. Коржанський, Г. А. Кригер, В. М. Кудрявцев, Є. В. Лашук, А. А. Музика, Б. С. Никифоров, М. І. Панов, А. А. Піонтковський, Д. Н. Розенберг, В. Я. Тацій, А. Н. Трайнін та інші, воно і досі залишається дискусійним [3, с. 128; 4, с. 292]. Серед розмаю поглядів щодо визначення предмета злочину найбільш повно його функціональну сутність відображає позиція В. Я. Тація, згідно з якою предмет злочину – це будь-які речі матеріального світу, з відповідними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність в діях особи ознак конкретного складу злочину [5, с. 47]. У структурі злочинного посягання, як зазначає М. І. Панов, предмет злочину відноситься безпосередньо до сфери об'єкта злочину і вказує на зв'язок об'єкта з об'єктивною стороною й іншими елементами складу злочину, багато в чому визначає фактичні ознаки складу злочину, характер і ступінь його суспільної небезпечності [4, с. 292].

Як відомо, всі склади злочинів поділяються на дві групи: безпредметні (такі, що не містять в структурі складу зазначеної ознаки) та предметні (які, відповідно, таку ознаку мають) [5, с. 49]. Виходячи з такого поділу, слід визнати, що злочин, передбачений ст. 203-1 КК України, належить саме до останньої категорії, про що свідчить і конструкція диспозиції, в котрій альтернативно перелічені такі предмети, як: диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва у сукупності з діями, пов'язаними з їх використанням.

Серед проблем, пов'язаних із визначенням предмета злочину, особливої уваги заслуговує питання його ознак та їх місця у встановленні змісту предмета злочину. Адже ознаки предмета злочину дозволяють визначити наявність або відсутність кримінально-правових властивостей відповідного явища, а відтак встановити чи можна вважати таке явище предметом злочину. Тобто, наприклад, для того, щоб стверджувати, що «матриця» є предметом злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, потрібно розглянути складові поняття «матриці» через призму ознак «предмета злочину», що надасть можливість у конкретному випадку відобразити кримінально-правові особливості матриці.

У теорії кримінального права виділяють ряд основних (загальних) ознак предмета злочину, а саме: соціальну, фізичну та юридичну [4, с. 293]. Встановлення таких ознак дає відповідь на питання чи можна взагалі вважати відповідне явище предметом злочину. Поряд з основними деякі учені виділяють і додаткові (або спеціальні) ознаки [6, с. 47; 7, с. 245; 8, с. 189; 9, с. 309], які відбивають особливості предмета у його зв'язку з безпосереднім і видовим об'єктами та доповнюють (розвивають) основні ознаки [6, с. 47]. Додаткові ознаки відображають необхідний зв'язок предмета та об'єктів злочину, а тому їх встановлення є невід'ємною умовою наявності предмета злочину. У свою чергу додаткові ознаки можна класифікувати на такі, що притаманні всім предметам конкретного злочину, та спеціальні – притаманні лише окремим предметам такого злочину.

Основні (загальні) ознаки.

Соціальна ознака. Соціальна ознака предмета злочину вказує на взаємозв'язок предмета та об'єкта злочину [4, с. 293-294], відображає ті соціально значимі властивості, з якими законодавець пов'язує вчинення конкретного злочину. Як зазначає В. Я. Тацій, при характеристиці предмета злочину речі повинні розглядатися тільки з урахуванням їх соціальної значущості [5, с. 53].

Основною властивістю дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва є те, що вони виступають предметом суспільних відносин у сфері обігу дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва. Таким чином відображається їх зв'язок з основним безпосереднім об'єктом злочину.

Юридична ознака. Обов'язковість предмета як елементу (ознаки) складу злочину у разі прямої вказівки в законі або однозначності тлумачення його змісту [10, с. 108; 11, с. 9]. Диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва прямо вказані в диспозиції ст. 203-1

КК України, хоча для з'ясування їх змісту потрібно звертатися до регулятивного законодавства. Це, наприклад, Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [12].

Фізична ознака полягає в тому, що предметові злочину притаманні фізичні (натурально-речові) властивості, тобто його можна розглядати як матеріальне явище, предмет матеріального світу [4, с. 296]. Так, диск для лазерних систем зчитування – це оптичний диск – носій інформації, запис і відтворення інформації на який відбувається за допомогою сфокусованого лазерного променя [13, с. 98]. Матриця має вигляд штампа або іншого аналогічного чи еквівалентного пристрою. Штмп фізично відображає безперервну послідовність цифрових даних (образ диска) у вигляді виступів і канавок на металевому відбитку мастер-диска; аналогічний чи еквівалентний пристрій – це пристосування, обладнання, що може виконувати функції (використовуватися для безпосереднього перенесення інформації на диск для лазерних систем зчитування під час їх виробництва) та характеризуватися властивостями матриці, але мати вигляд інший ніж штамп [14, с. 45; 15, с. 42; 16, с. 455]. Обладнання для виробництва дисків та/або матриць можна визначити як сукупність механізмів, приладів, пристроїв тощо, які використовуються у діяльності, що пов'язана з випуском дисків, на стадіях виготовлення матриць і штампування дисків. Сировину для виробництва дисків для лазерних систем зчитування та матриць як предмет злочину Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» обмежує оптичним полікарбонатом.

Додаткові ознаки.

Додатковою, притаманною всім вище переліченим предметам ознакою є функціональність, яка однак має свої особливості по відношенню до кожного з них. Функціональність дозволяє відобразити основну мету обігу дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва.

Так, диски для лазерних систем зчитування покликані акумулювати інформацію, бути її носієм. Оптичні диски можуть виготовлятися як з записом на них інформації, так і без запису такої інформації, але з обов'язковою можливістю такого запису. Оптичний диск як предмет злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, – це перш за все носій інформації, а тому можливість містити дані в тій чи іншій формі є його визначальною ознакою.

Дещо ширша функціональність матриці, її основним призначенням є безпосереднє перенесення інформації на диск для лазерних систем зчитування під час їх виробництва. Разом з цим штамп або інший аналогічний чи еквівалентний пристрій повинен містити інформацію у цифровій формі. Рельєф штампа повинна створювати лише така послідовність виступів та канавок, яку лазерна система зчитування зможе прочитати як відповідну заздалегідь визначену інформацію у цифровій формі. Тобто, якщо штамп, як відбиток мастер-диска,

не є носієм інформації – то він і не є матрицею. Ця ознака ще раз наголошує на матеріально-інформаційній природі як матриці, так і самого диска для лазерних систем зчитування. Штмп або інший аналогічний чи еквівалентний пристрій повинен використовуватися для безпосереднього перенесення цієї інформації на диск для лазерних систем зчитування під час їх виробництва. Потрібно зазначити, що з цією метою використовуються негативні відображення мастер-диска первинний штмп (father stamper) та штмп son. Позитивний штмп mother використовується лише для виготовлення штмпів son. Інший аналогічний чи еквівалентний пристрій повинен бути придатний для безпосереднього перенесення інформації на диски для лазерних систем зчитування таким чином, щоб інформація могла бути прочитана лазерною системою зчитування. Адже якщо взяти для прикладу уже відомий нам штмп mother, то диски, відштмповані за його допомогою, будуть містити інформацію у негативній формі, яка в подальшому не зможе бути прочитана лазерною системою зчитування.

Функціональність обладнання і сировини для виробництва дисків для лазерних систем зчитування та матриць полягає в тому, що основним призначенням обладнання і сировини є виробництво дисків для лазерних систем зчитування. Тобто основною метою обладнання та сировини є їх використання у діяльності, яка пов'язана з випуском дисків, на стадіях виготовлення матриць і штмпування дисків. Таке обладнання і сировина повинні бути спеціально пристосовані для вказаної діяльності, взаємозамінними лише з еквівалентними чи аналогічними пристроями (матеріалами) і виконувати лише властиву їм функцію.

Окрім ознаки, загальної для всіх предметів злочину що розглядаються, можна виділити також *спеціальні ознаки*, що характеризують окремі предмети злочину.

Аналізуючи ознаки, притаманні дискам для лазерних систем зчитування та матрицям, відразу необхідно зауважити, що ці диски як предмет вказаного злочину – це диски для лазерних систем зчитування із записом інформації, які містять об'єкти авторського права та суміжних прав, без дозволу правоволодільців та/або на яких відсутній спеціальний ідентифікаційний код, і диски для лазерних систем зчитування без запису інформації, на яких немає коду прес-форми, з якої їх було виготовлено. Відповідно матриці – це матриці, на які записана інформація, що містить об'єкти авторського права та суміжних прав, без дозволу правоволодільця, та/або на яких відсутній спеціальний ідентифікаційний код. Тобто в цілому вказані предмети є *іллегалними*. Їм характерні такі спеціальні ознаки, як *інформаційність, іннумеральність та контрафактність*.

Інформаційність – спеціальна ознака, яка відображає зв'язок дисків для лазерних систем зчитування і матриць з об'єктами авторського права та суміжних прав. Враховуючи мотиви прийняття Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [12], яким КК України було доповнено ст. 203-1, потрібно сказати, що ще однією властивістю дисків для лазерних систем зчитування і матриць, з якою законо-

давець пов'язує криміналізацію їх незаконного обігу, є те, що вони акумулюють (або можуть акумулювати) дані, що містять об'єкти авторського права та/або суміжних прав. Об'єкти авторського права і суміжних прав є предметами суспільних відносин в сфері інтелектуальної власності, а саме суспільних відносин в сфері авторського права та суміжних прав (безпосередній додатковий факультативний об'єкт). Оптичний диск з записом інформації та матриця – це перш за все носії інформації, а тому можливість акумулювати дані в тій чи іншій формі є їх головною ознакою. Більше того, інформація, яка записана (або може бути записана) на диск (матрицю), повинна відображати лише об'єкти авторського права та суміжних прав. Не можна вважати диском для лазерних систем зчитування (матрицею) у розумінні Закону, а отже й предметом злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, такий оптичний диск (штамп, аналогічний чи еквівалентний пристрій), на який записана інформація, яка не є об'єктом авторського права та/або суміжних прав, без можливості її стирання та перезапису або на якому в силу певних обставин немає інформації, яка є об'єктом авторського права та/або суміжних прав, і на який неможливо записати таку інформацію. Тобто диск для лазерних систем зчитування і матриця як предмети злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, є носіями інформації, яка містить об'єкти авторського права та суміжних прав.

Іннумеральність та контрафактність – спеціальні ознаки, однієї з яких вистачає для встановлення того, що диск для лазерних систем зчитування чи матриця є предметом злочину, передбаченого ст. 203-1 КК.

Іннумеральність як ознака полягає у відсутності на диску для лазерних систем зчитування із записом інформації спеціального ідентифікаційного коду, на диску для лазерних систем зчитування без запису інформації – коду пресформи, з якої його було виготовлено, а на кожній матриці – спеціального ідентифікаційного коду або наявності вказаних кодів, що не відповідають дійсності. Тобто така ознака свідчить про те, що предметом злочину є диски для лазерних систем зчитування чи матриці, які піддалися злочинному впливу і виключені зі сфери суспільних відносин.

Контрафактність як ознака полягає у відсутності дозволу осіб, яким належить авторське право чи суміжні права, на використання інформації, що містить об'єкти авторського права та/або суміжних прав. Така ознака властива лише дискам для лазерних систем зчитування із записом інформації та матрицям. Вона відображає механізм порушення суспільних відносин у сфері обігу дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва як комплексного основного безпосереднього об'єкта [17, с. 285] шляхом завдання шкоди безпосередньому додатковому факультативному об'єкту – суспільним відносинам у сфері авторського права та суміжних прав. Її наявність свідчить про розрив соціального зв'язку суспільних відносин у сфері авторського права та суміжних прав, що має наслідком виключення вказаних предметів зі структури суспільних відносин, які є комплексним основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України.

Отже, предмет злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, охоплює диски для лазерних систем зчитування та матриці, які не відповідають встановленим вимогам і стандартам або є контрафактними (іллегальні). Наявність спеціальних ознак дозволяє визначити співвідношення між предметом злочину та предметом суспільних відносин. Адже наявність таких ознак свідчить про те, що предмет суспільних відносин зазнав злочинного впливу і виключений зі структури вказаних суспільних відносин, але за своїми характеристиками він залишається предметом злочину. Диски для лазерних систем зчитування і матриці, у яких відсутні спеціальні ознаки, є предметом суспільних відносин, але не можуть бути визнані предметами розглядуваного злочину. Незаконні дії з такими предметами залежно від їх суспільної небезпеки можуть тягнути адміністративну відповідальність або можуть бути віднесені до категорії кримінальних проступків.

Що стосується обладнання та сировини для виробництва дисків для лазерних систем зчитування і матриць, то до їх спеціальних ознак можна віднести *якісність*. Така ознака розкриває конкретні характеристики обладнання і сировини, що полягають у реальній можливості бути використаними у виробництві дисків для лазерних систем зчитування та матриць. А тому не можна вважати предметом злочину такі обладнання і сировину, які хоча і безпосередньо призначені для виробництва дисків для лазерних систем зчитування та матриць, але у зв'язку, наприклад, з дефектами не можуть бути використані за призначенням. Наявність такої ознаки свідчить про співпадання обладнання і сировини для виробництва дисків для лазерних систем зчитування і матриць як предмета злочину та предмета суспільних відносин у сфері обігу дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання і сировини для їх виробництва.

Таким чином, до основних ознак предмета злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, належать соціальна, юридична, фізична; до додаткової, що притаманна всім предметам цього злочину – функціональність. Окрім того, у цілому диски для лазерних систем зчитування і матриці характеризуються такою спеціальною ознакою, як інформаційність, інформальність і контрафактність. Обладнанню і сировині для виробництва дисків для лазерних систем зчитування як спеціальна ознака властива якісність.

Досліджені у цій статті ознаки предмета злочину, передбаченого ст. 203-1 КК України, дають можливість вирішення як теоретичних, так і практичних проблем, пов'язаних з кримінально-правовою кваліфікацією, відмежуванням від суміжних злочинів, злочинних діянь від незлочинних.

Список літератури: 1. Борисов В. І. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів / В. І. Борисов, О. Пащенко // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – 03 (42). – С. 180-190. 2. Борисов В. І. Склад злочину як правова модель / В. І. Борисов // Адвокат. – 2008. – № 2. – С. 48-49. 3. Коржанський М. Й. Уголовне право України. Загальна частина : курс лекцій для студ. вищ. учб. закл. / М. Й. Коржанський. – К.: Наукова думка, 1996. – 336 с. 4. Панов Н. И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву // Панов М. И. Выбранные научные работы с проблем правознавства / М. И. Панов ; передм. В. П. Тихого. – К.: Ін Юре, 2010. – С. 292–300. 5. Таций В. Я. Объект и предмет преступления

в советском уголовном праве / В. Я. Такий. – Харьков : Вища шк., изд-во при Харьк. ун-те, 1988. – 198 с. **6.** Панов М. М. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків : монографія / М. М. Панов // наук. ред. В. І. Борисов. – Х.: Право, 2009. – 184 с. **7.** Зайда В. В. Предмет злочину, передбаченого ст. 216 КК, його зміст та загальні ознаки / В. В. Зайда // Питання боротьби зі злочинністю : збірник наук. пр. – Вип. 16. – Х. : Право, 2007. – С. 234-245. **8.** Базелюк В. В. Предмет незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 289 КК) / В. В. Базелюк // Пробл. законності: респ. міжвідом. наук. зб. – Х.: Нац. ун-т «ЮАУ», 2011. – Вип. 116. – С. 184-191. **9.** Нетеса Н. В. Поняття та ознаки предмета порушення правил охорони або використання надр (ст. 240 КК) / Н. В. Нетеса // Часопис Київ. ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 307-311. **10.** Сташис В. В. Новые учебники уголовного права / Сташис В. В., Бажанов М. И. // Советское право. – 1970. – № 1. – С. 107 – 109. **11.** Кравцов С. Ф. Предмет преступления: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С. Ф. Кравцов ; Ленингр. гос. ун-т. – Л., 1976. – 17 с. **12.** Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування [Електронний ресурс] : Закон України від 17 січня 2002 р., № 2953-III // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2953-14>. **13.** Левин В. И. Носители информации в цифровом веке / В. И. Левин ; под общ. ред. Д. Г. Красковского. – М. : КомпьютерПресс, 2000. – 256 с. **14.** Словник української мови : в 11 томах / [ред. колегія І. К. Білодід та ін.] – К. : Наук. думка. – 1970. – Т. 8. – 1977. – 929 с. **15.** Словник української мови : в 11 томах / [ред. колегія І. К. Білодід та ін.] – К.: Наук. думка. – 1970. – Т. 1. – 1970. – 802 с. **16.** Словник української мови : в 11 томах / [ред. колегія І. К. Білодід та ін.] – К. : Наук. думка. – 1970. – Т. 2. – 1971. – 550 с. **17.** Панов Н. И. Непосредственный объект и его значение для квалификации преступлений // Панов М. И. Выбранные науч. пр. з пробл. правозн. / М. И. Панов ; предм. В. П. Тихого. – К. : Ін Юре, 2010. – С. 282 – 292.

ПРЕДМЕТ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТ. 203-1 УК УКРАИНЫ, И ЕГО ПРИЗНАКИ

Бартман Ю. Д.

Данная статья посвящена проблеме определения признаков дисков для лазерных систем считывания, матриц, оборудования и сырья для их производства в виде предметов преступления, предусмотренного ст. 203-1 УК Украины. Анализируются основные и дополнительные признаки указанных предметов. Среди дополнительных признаков автором выделяются специальные признаки – присущие только отдельным предметам этого преступления.

Ключевые слова: предмет преступления, предусмотренного ст. 203-1 УК Украины, признаки предмета преступления, диски для лазерных систем считывания, матрицы, оборудование и сырье для их производства.

THE SUBJECT OF THE CRIME PROVIDED FOR ARTICLE 203-1 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AND ITS CHARACTERISTICS

Bartman Y. D.

The article is devoted to the problem of determination characteristics of disks for laser reading systems, matrices, equipment and raw materials for their production as subjects of the crime provided for article 203-1 of the Criminal Code of Ukraine. The basic characteristics of the pointed subjects are analyzed in the research. Among additional characteristics the author underlines the specific features inherent only to particular subjects of this crime.

Key words: subject of the crime provided for article 203-1 of the Criminal Code of Ukraine, characteristics of the subject of the crime, disks for laser reading systems, matrices, equipment and raw materials for their production.

Надійшла до редакції 14.02.2014 р.